

Dr. sc. Melinda Botalić

DETERMINIRANOST ŽENE BIOLOGIJOM I UNIVERZALIZACIJA ŽENSKÉ PATNJE U PRIPOVIJETKAMA TURSKE SPISATELJICE ERENDIZ ATASÜ**Sažetak**

Superiornost muškarca/muža nad ženom /suprugom u tradicionalno koncipiranom patrijarhatu/bračnoj zajednici nije ništa drugo nego slika diskriminacije drugoga, gdje je jedno, tj. prvo / muškarac, u dominantnom položaju u odnosu na drugo / ženu. Jedna od teorija razvoja ličnosti koju je zastupao Erik H. Eriksen, zasniva se na konstataciji da se razvoj ličnosti kod žene temelji na činjenici za koga je udata, odnosno žena može biti potpuna jedino ako je u (potencijalnom) braku. Položaj i uloge koje žena obavlja u porodici ne bi se trebale shvatati kao posljedice njene spolnosti, niti bi uloge koje društvo očekuje od žena i od muškaraca trebale stajati na putu do građenja vlastite suštine. Ovakvo stajalište, gdje je ženin identitet neodvojiv od muškarčevoga, dok muškarci imaju svoj, zaseban i autonoman identitet, tematizirala je u svojim pripovijetkama i turska spisateljica Erendiz Atasü.

Ključne riječi: pripovijetke, feminizam, drugo, žena, Erendiz Atasü

Uvod

U knjizi *Nevolje s rodom* Judith Butler ističe da je društveni i kulturni kontekst osnovni krivac koji proizvodi naša seksualizirana tijela još u porođajnoj Sali, kada se novorođeno dijete odmah određuje prema svom spolu, nakon čega su dječacima i djevojčicama nametnute uloge koje trebaju igrati kako ih društvo ne bi preziralo. Rodne uloge koje se pripisuju određenom rodu kao zbir načina ponašanja, obaveza i očekivanja, konstrukt su dominantnog patrijarhata. Radikalne ideje o jednakosti muškarca i žene narušile su patrijarhalni društveni poredak, ali i strukturu na kojoj se temeljio. Luce Irigaray nalazi da žena označava negativ ili zrcalni odraz muškarca unutar kulture koja je postavljena na falocentričnim temeljima. Žena je proizvedena u objekt kojem je osporena subjektivnost. Unutar tradicionalnog poimanja porodice, muškarac se smatra hraniteljem i predstavlja sponu s javnim svijetom, što je rezultat patrijarhalnog poimanja rodnihi uloga, dok se majci povjerava briga za djecu.

Iz perspektive psihoanalize, majka i otac prvi su modeli ponašanja za dijete, odnosno to su osobe s kojima su djeca u najprisnijoj interakciji. Zato se u porodici kreiraju prvi odlučujući utjecaji na dijete, ali su ideali koje ta porodica zastupa uslovljeni njenom društvenom i klasnom strukturom, pa sve i počinje od pretpostavke binarne opozicije muškarac-žena. Društvo nameće i društveno poželjni način ponašanja, pa se posredstvom roditeljskih figura, tačnije oca – s obzirom na to da se radi o patrijarhalno koncipiranim društvima – vrši utjecaj na potomke. Štoviše, patrijarhalna društvena praksa karakteristična je po strogom razdvajanju očekivanihi uloga koje se dodjeljuju muškarcima i ženama, a taj drugorazredni položaj žene predstavlja činjenicu koja važi za sve kulture. Univerzalna podređenost žene nije problem koji se može riješiti jednostavnom preraspodjelom poslova i zadataka. To je problem koji se duboko ukorijenio u sve aspekte društva, te je njegovo rješenje kompleksno i usložnjeno. U ovim „nevoljama s rodom“ muškarac je materija, a žena forma, te su muškarac i žena u vječitoj

opoziciji, obilježeni rodnim identitetima, dok su njihove nepomirljive razlike utemeljene u patrijarhalnome društvenom poretku, pa sve to opasno prijeti nepovoljnom ishodu po ženski rod, što još jednom implicitno ukazuje na koncept moći koji se ogleda u neprevaziđenoj dominaciji.

Diskusija

Pripovijetke turske spisateljice Erendiz Atasü mahom su posvećene ženama i tematiziraju probleme žena unutar patrijarhalno koncipiranog društva. Sam naslov prve zbirke pripovjedaka spisateljice E. Atasü *Postoje i žene (Kadınlar da Vardır)* s kojom je istupila na tursku književnu scenu, nagovještava osporavanje patrijarhalno oblikovanoga ženskog rodnog identiteta, a postavljanje žene u prostor graničnoga / rubnoga, u ovom slučaju, odražava poredak paternalizma koji je u osnovi turske kulture. Pitanje biološke determiniranosti kao ženskog usuda, ova autorica tematizira u pripovijeci „*Esma*“, gdje je glavna junakinja determinirana siromaštvom i biologijom kao usudom, te je od malih nogu obilježena svojim rodnim / spolnim određenjem. Kroz lik djevojčice Esme i njenoga mlađeg brata, Atasü reflektira nejednakost prilika i neravnopravan položaj muškaraca i žena.

Esmina tragično intonirana sudbina ne temelji se samo na siromaštvu, već i na njenoj biološkoj determiniranosti, koja će je odrediti kao *apsolutnu drugu* već u djetinjstvu, te će u njoj razviti osjećaj nedostatnosti. Predodređeni patrijarhalni životni obrasci odvest će ovu mladu junakinju u same ralje rodne potlačenosti. Prema riječima Dubravke Đurić, sin / brat nije samo potencijalna figura oca, već je i subjekt / muškarac, dok je kći, nasuprot tome, samo potencijalna majka, te se o njenom ženstvu treba zaključiti iz njenog iskustva majčinstva (usp. Đurić, 2009: 193). Dakle, tekst insistira na rodnoj podređenosti glavne junakinje, djevojčice koju na raspustu šalju u grad kako bi pomogla rodbini oko novorođene bebe, čime bi trebala popraviti siromašni kućni budžet. Ali, njen godinu dana mlađi brat privilegiran je i otac ima druge planove za njega. Pored toga što podrazumijevaju školovanje na visokim školama, ti planovi obuhvataju i poštedu od poslova kod kuće. Sputanost žene na polju obrazovanja predstavlja nepremostivu prepreku koja u konačnici rezultira dominacijom muškaraca na intelektualnoj sceni. Nadalje, u tekstu nailazimo na opis Esmine majke, koja je posvećena domaćica. Ona je majka s mnogo djece ne može više čistiti kuće bogatih porodica. Liminalni prostor u koji je smještena, nesumnjivo je i Esmina sudbina. Ta prerano sazrela djevojčica već se pomirila s činjenicom da društvo ima određena očekivanja od žene, a sasvim suprotna od muškarca. Naime, prema teoriji objekt-relacija, dječak se razvija u autonomno sopstvo jer ga majka sili da se od nje odvoji, u suprotnosti s djevojčicama koje ne razvijaju autonomiju jer majka ne podstiče odvajanje (usp. Babić-Avdispahić, 2004: 201). U prizorima borbe za egzistenciju Esma bespogovorno prihvata prijedlog roditelja da ode kod rodbine kako bi pomogla u kućanskim poslovima, čime nesvjesno pristaje i na svoju vječnu ulogu *druge* prihvatajući činjenicu da rod muškaraca kolektivno vlada nad rodom žena. Bez obzira na to što se tješi činjenicom da je nisu natjerali na ovaj korak, već da je to njena odluka i njen izbor, čime potvrđuje svoju ulogu “prerarno sazrele djevojčice”, Esma je, zapravo, osuđena na taj potez. Odbijanje odlaska umanjilo bi njenu ionako subordiniranu poziciju u odnosu na onu koju ima muško dijete u porodici.

“Ona je bila najstarije dijete u porodici i znala je šta to znači. Nije važno što je bila žensko. Baš suprotno, još su više očekivali od nje. Brat je bio

mlađi godinu od nje. Otac ga je želio dalje školovati. Brat je bio privilegiran u svakom smislu jer će, nakon stjecanja diplome, spasiti porodicu od siromaštva. Esma je, pak, imala samo zadatke koje treba obaviti.... Morala je paziti na mlađe sestre i brata, te pomagati majci u kućanskim poslovima.... U suštini, njenim obavezama nije bilo kraja.” (Atasü, 1998: 213)¹

U kontekstu navedenoga, Nancy Chodorow kaže da se dječaci usmjeravaju na nijekanje ovisnosti i na samostalnost, te ih se priprema za aktivnu ulogu vršitelja različitih društvenih obaveza (usp. Chodorow, u: Durić, 2012: 273), što bi se svakako moglo povezati s imperativom muškosti, koji stoji u opreci s obezvrijeđenom ženskosti. Uzimajući u obzir da je prošlost vrlo bitan dio gradnje identiteta, gotovo je neosporno da Esmu očekuje sudbina majke, supruge i domaćice. Patrijarhalni diskurs pokorava i obespravljuje i Esmu i njenu majku, te su one sputane u svakom pogledu. Kada dođe kod rodbine i shvati da joj nedostaje porodica, Esma postaje samo preplašena djevojčica. Nije više „prerano sazrela“, već je preplašena djevojčica koja stoji sama naspram svijeta noseći teret koji njeno sićušno tijelo nije u stanju podnijeti. Budući da je još od malih nogu naučila šutjeti i trpeti, Esma nije htjela podijeliti s rodbinom svoju tugu i nostalgiju za domom. Međutim, njena promjena raspoloženja i povlačenje u sebe bili su znak koji je jasno pokazivao rodbini da ona pati. Priča završava njenim povratkom kući, što u čitatelju/čitateljici budi nadu da će ova djevojčica dobiti još neke životne bitke i da neće slijepo slijediti naučeni obrazac ponašanja na koji rigidni patrijarhat svodi ženu. S druge strane, sin se u okviru patrijarhalnoga uvijek nastoji smjestiti na stranu muškosti, što podrazumijeva racionalnost i emocionalnu neangažiranost, pa bi to, prema konzervativnom shvatanju, trebalo značiti da muškarci stvaraju muškarce, odnosno očevi sinove. U tradicionalnom konceptu poimanja patrijarhata, ženska reprodukcija ekvivalent je muške produkcije, te omogućava ženama da rađaju sinove, ali ne i da ih odgajaju. Zapravo, uzori i modeli ponašanja muškim potomcima moraju biti isključivo muškarci, odnosno očevi.

Identična situacija opisuje se i u kratkoj priči Erendiz Atasü koja nosi naziv „**Oluja iz Jemena**“ (*Yemen'den Bir Yel Esti*), u kojoj se govori o životu gospođe Fitnat. Ovdje je predstavljena životna priča žene bez prava na izbor, odnosno žene koja sve do smrti evocira uspomene iz djetinjstva i traga za svojim identitetom. Na samom kraju života, ona shvata da taj cilj nije ostvarila. Naime, još dok je imala trinaest godina, njen otac, pukovnik Hakija, založio je na kocki i nju, svoju kćer Fitnat, a kada mu je sreća okrenula leđa na kocki, ona se morala udati kao treća žena za šesdesetogodišnjeg Ferida Hasana Pašu. Njen otac tvrdio je da je “dug na kocki stvar obraza”² (Atasü 2011: 156), a s obzirom na to da nije mogao priuštiti sebi taj luksuz, žrtvovao je sve što je imao u *svom posjedu*. Ovakva očeva odluka zapečatila je njenu sudbinu, te joj je odredila život pun patnje. Nakon što je rodila prvo dijete koje umire, u ratu gubi i muža te ponovo postaje žrtva patrijarhalnog društva i kućnog sistema dominacije, koji puno pravo i vlasništvo nad kćerima daju prvo ocu, a potom i mužu. Nepripremljena na život bez muškarca koji će joj obezbijediti egzistenciju, udovica sa samo osamnaest godina biva ponovo udata za znatno starijeg muškarca. U daljem se tekstu susrećemo s još jednim

¹ („Ailenin büyük çocuğuydu o. Bunun ne demek olduğunu bilirdi. Kız olması bir şey değiştirmezdi. Tersine daha çok şey beklenirdi ondan. Bir yaş küçük bir erkek kardeşi vardı. Babası onu yüksek okulda okutmak istiyordu. Bir diploma edinip ailesini kurtaracağı güne kadar kardeşinin ayrıcalıkları vardı. Esma'nın sadece ödevleri.... Küçük kardeşlerine bakmalı, evi çekip çevirmede annesine yardım etmeliydi... Esma'nın görevleri bitmezdi. “)

² („Kumar borcu namus borcudur.”)

događajem koji je posljedica njene tragične sudbine. Naime, kada joj je i drugi suprug preminuo, ona ostaje sama s djecom i bez igdje ičega. Budući da se to dešava u periodu pada Osmanskog carstva, država se bori s vlastitim demonima i tu nema prostora za brigu o neškolovanoj udovici, pa ona ponovo postaje žrtva. Ovoga puta, nema ni oca jer je odavno preminuo, a ona odlazi s djecom kod brata. Međutim, udaje se po treći puta zato što ju je bilo stid biti bratu na teretu. Treći je muž njen izbor, no ipak ona nije mogla birati hoće li se udati ili će ostati neudata, jer i ova posljednja udaja desila se isključivo iz razloga da bi obezbijedila djeci minimalne uvjete za život, što im sama nije mogla dati. Tragajući i dalje za srećom i identitetom, nastavila je robovati formi i tradiciji, te obavljati rodom dodijeljene zadaće, a bila je obilježena statusom pratilje bez prava glasa i potčinjena ko zna kojem po redu muškarcu u životu, što je percipirala kao kriterij sopstvene normalnosti.

“Rat je stao. Osnovana je Republika. A šta si ti radila? Sređivala si se; rađala djecu; uvijek iznova grijala večeru i postavljala sto, čekajući da pijani muž dođe... Više nisi pjevušila. Muž ti je bio dobar, ali je puno pio. A šta si ti tu mogla učiniti? Šutjela si, trpjela i tako ostarila.” (Atasü, 2011: 158)³

Jasna podjela rodni uloga unutar patrijarhalno koncipiranog društva oslikana je u prethodnom citatu, a ta “patrijarhalna idila” najbolje opisuje položaj žene u turskom društvu. Njena podređenost tuđim potrebama i život u službi muževa i djece stvarnost je s kojom su se mnoge žene susretale u prošlosti. Glavna junakinja ove priče pravi je primjerak patrijarhalne majke, koja ne tretira svoje potomke na isti način. Ona odgaja kćeri da budu slične njoj, pa one prolaze proces identifikacije sa svojom majkom i poistovjećuju se s njom. S druge strane, podiže sinove kao muškarce kojima su žene potčinjene, učeći ih da je muški rod normotvoran i superioran, a takav stav glavne protagonistice ove priče ima utemeljenje u patrijarhatu i rezultat je naučenog obrasca ponašanja.

“(...) rodila si dijete, pa još jedno, i još... razmazila si sinove, a bila si jako stroga prema kćerima kako bi izrasle u dobre žene. I one su rigorozno odgajale svoje kćeri, baš kao što su to naučile od tebe.” (Atasü, 2011: 160)⁴

Kako bi muškarac stvorio svoje mjesto u svijetu, žena je svoga mjesta lišena. U njenoj tradicionalnoj majčinskoj-femininoj ulozi, žena postaje mjesto za drugog (muškarca), ona je “omotnica” pomoću koje se muškarac ograničava (usp. Babić-Avdispahić: 2003). Kao što je i počela, priča završava retoričkim pitanjem (Gdje li si Fitnat, gdje si? [Atasü 2011: 160]) aludirajući na bolnu činjenicu da ženin položaj unutar muškocentričnog društva nije nimalo zadovoljavajući, odnosno da žena kao žena ni ne postoji u takvom društvu. Drugim riječima, uzimajući u obzir socijalne uzuse koji stavljaju udatu ženu u potčinjen i ovisan položaj, mogli bismo se složiti s Marxovom tvrdnjom da je „porodica nesumnjivo oblik ekskluzivne privatne svojine koja se iskazuje kao muškarčevo posjedovanje žene u vidu seksualnog objekta, supruge i majke“ (Manieri, 1981: 82).

³ (“Savaş bitti. Cumhuriyet geldi. Sen ne yaptın? Süslendin, çocuk doğurdun; sonra akşam yemeklerini ısıtıp ısıtıp sofraya koydun kaç kez, içkici kocanın dönüşünü beklerken...Artık şarkı söylemiyordun. İyi adamdı kocan ama içiyordu. Ne yapabiliydin ki? Sessizce katlandın ve yaşlandın.”)

⁴ (“(...) çocuk doğurdun, gene doğurdun, oğullarını şımartıkça şımarttın, kızlarını erdemli olsunlar diye sıkıkça sıkıttın, ezdikçe ezdin. Onlar da kendi kızlarını sıkıttılar, öyle eğittiler, tıpkı senden gördükleri gibi.”)

Dakle, majka može biti emiter kulturnih vrijednosti, čiji je recipijent sin, ali nikako ne može predstavljati uzor ponašanja za njega, jer je, okrutni patrijarhat, prema riječima N. Chodorow, „jedna od indikacija neprestane prijetnje internalizirane ženskosti u muškarcima postaje jačina unutarnjeg i vanjskog pritiska na male dječake da prihvate muške ideale te odbace identifikaciju i participaciju u svemu što se čini ženskim“ (Chodorow, u: Durić 2011: 28).

E. Atasü opisala je ovu rodnu neravnopravnost i u svojoj kratkoj priči „**Traži se lična karta**“ (*Bir Kimlik Aranyor*), gdje se susrećemo s djevojčicom koja je, zbog neimaštine, s jedanaest godina poslana iz sela u grad, i to kao ispomoć u kući zato što su ta mala usta bila višak koji je trebalo nahraniti. Gulej, kako je ime glavnoj junakinji, prerano odrasta, uskraćeni su joj i toplina doma i majčinski zagrljaj, a nije bila u mogućnosti spoznati ljubav unutar porodice samo zato što je jedna od pet kćeri koje otac nije mogao hraniti, a kamoli školovati, što je, pak, bila privilegija rezervirana za njenog brata, sina jedinca.

“Gulej je toga dana prema Sevinč osjetila neku bliskost sličnu ljubavi. Shvatila je da se Sevinč, osim djeteta i kuće, brine i o njoj. Ovaj joj je osjećaj bio tako stran, tako sladak i topao... U djetinjstvu koje je toliko daleko iza nje, bilo ih je pet sestara i jedan brat. Brat je dobivao svu pažnju, a djevojčice su se zadovoljavale mrvicama.” (Atasü, 2011: 173)⁵

Odrastajući u datome društvenom/kulturnom kodeksu, sin se uzdiže na položaj *apsolutnoga*, odnosno *subjekta* i postavlja se naspram svoje majke, koja postaje *druga* u ovoj oprečnosti rodnih binarizama, što je slučaj i sa ženskom djecom unutar iste porodice. Naime, glavni lik cijele priče i jeste ova neškolovana, siromašna djevojka sa sela, koja je u rodbinskoj vezi sa Sevinč i koju su roditelji već u dobi od jedanaest godina poslali u grad da čisti bogataške kuće. U tom ranom dobu prekida se i njena veza s majkom, te se ona počinje identificirati sa ženama kod kojih je radila. Lišena je majčinske ljubavi, a uprkos tome što žudi za majčinskim zagrljajem, nije u stanju povjeriti svoja osjećanja ni Sevinč kod koje je došla čuvati dijete i pomagati joj u kućanskim poslovima.

“Sevinč je osjetila da Gulej želi njen zagrljaj, ali je nije dotaknula. Nije je mogla dotaknuti jer se plašila da neće moći izaći na kraj s njom ako joj pokaže bliskost. Međutim, Gulej je u tom trenutku imala toliku potrebu za Sevinčinim zagrljajem.....” (Atasü, 2011: 174)⁶

Ova prerano sazrela djevojčica, koja nije dorasla situaciji u kojoj se nalazi i koju je, na neki način, odbacila porodica – to toplo gnijezdo koje je posjećivala samo jedanput godišnje – mašta o drugačijem životu. Zapravo, taj „drugačiji“ život ne razlikuje se od tradicionalnih uzusa koje društvo nameće ženi. Dok kuha ručak u Sevinčinoj kuhinji, ona zamišlja da je sve to njeno identificirajući se sa Sevinč, koja je „kažnjena emancipacijom“, pa ima i više obaveza nego što može podnijeti.

“Zamišljala je da su kuća i kuhinja njene i bivala je sretna. Bilo joj je izrazito potrebno imati nešto svoje.... Imati svoju kuću, svoju kuhinju, svoga muškarca, svoje dijete, imati malo vremena samo za sebe... Od jedanaeste godine čistila je tuđe kuće, te čuvala tuđu djecu. Imala je tako

⁵ („Güley o gün Sevinç'e sevgi benzeri bir yakınlık duymuştu. Sevinç'in çocuğundan, evinden öte kendisiyle ilgilendiğini sezmişti. Bu ilgi Güley'e öyle yabancı, öylesine tatlı ve sıcak bir duyguydu ki... Çok uzaklarda kalan çocukluğunda altı kardeşi Güleyler, beş kız, bir oğlan. Tüm ilgiyi ağabeyi toplardı, kızların payına düşen pek azdı.”)

⁶ („Sevinç ayrıştı Güley'in kucaklanma isteğini, ama dokunmadı ona, dokunamadı, çok yakınlık gösterirse onunla hiç baş edemeyeceğinden korkmuştu. Oysa Güley'in öyle çom ihtiyacı vardı ki o an Sevinç ablaya....”)

malo vlasitite odjeće... Dijelila je svu svoju odjeću sa starijom sestrom i daidžinom kćeri zato što je tako imala više odjevnih kombinacija. Ali, Gülej je željela imati nešto svoje.” (Atasü, 2011: 175)⁷

I sam naslov priče može se tumačiti dvojako. Naime, osim toga što autorica upućuje na traženje identiteta ove djevojčice/djevojke, susrećemo se i s prav(n)im problemom. Dvosmislenost naslova ogleda se u činjenici da glavna junakinja nema ni ličnu kartu u svom posjedu, jer daidža, njen staratelj u gradu, nije našao za shodno da joj pomogne oko toga. Dakle, ova djevojčica/djevojka/žena bez identiteta prepuštena je sama sebi, lišena je majčine ljubavi i podrške, te prkosi životu u potrazi za boljim sutra, koje najvjerovatnije neće ni doći, što nam i sama autorica nagovještava.

Zaključak

Porodica kao glavna institucija u kojoj se sprovode pravila patrijarhata, gdje je još u davna vremena ocu dodijeljena potpuna vlast nad suprugom (ženom) i djecom, pa se otac javlja kao roditelj i vlasnik, danas, zahvaljujući građanskim i vlasničkim pravima žena, donekle donosi ravnotežu autoriteta (ovo naravno zavisi od porodice do porodice). Međutim, moramo se složiti oko činjenice da društvo, ipak, podupire maskulini autoritet jer patrijarhat sam po sebi pojačava nesrazmjern odnos osobina karakterističnih za rodove.

Žena u stalnom nastojanju da bude jednaka, a ne *druga*, da bude prihvaćena, a ne izopćena, da ima pravo na izbor, da ima slobodu – sebe je dovela u centar borbe, gdje potlačena, stigmatizirana i ušutkivana od strane muških autoriteta još uvijek traži izlaz iz svoje zatočenosti i nevidljivosti, što je i jedan od osnovnih problema glavnih junakinja u pripovijetkama Erendiz Atasü. Žene koje je ova turska spisateljica tematizirala u svojim djelima, nalaze se na “drugoj strani jednakosti” i proživljavaju kako svoje lične drame tako i drame jedne sredine koja je u procesu mijenjanja, gdje su društvo, kultura i tradicija (još) uvijek (bili) na njihovoj protivničkoj strani.

Izvori i literatura

1. Atasü, Erendiz (1998), *Lanetliler*, Bilgi Yayınevi, 3. Baskı, Ankara
2. Atasü, Erendiz (2011), *Kadınlar da Vardır*, Everest Yayınları, 4. Baskı, İstanbul
3. Atasü, Erendiz (2009), *Bilinçle Beden Arasındaki Uzaklık*, Everest Yayınları, İstanbul
4. Atasü, Erendiz (2003), *İmgelerin İzi*, Can Yayınları, İstanbul
5. Atasü, Erendiz (2001), *Kadınlığım, Yazarlığım, Yurdum*, Bilgi Yayınevi, Ankara
6. Babić-Avdispahić, Jasminka (2004), „Feminizam, etika i politika“, u: *Izazovi feminizma*, Forum Bosna, Sarajevo
7. Barrett, Michèle (1983), *Potčinjena žena, Problemi marksističke analize feminizma*, Radnička štampa, Beograd
8. Bećirbašić, Belma (2011), *Tijelo, ženskost i moć, _upisivanja patrijarhalnog diskursa u tijelo_*, Synopsis, Zagreb- Sarajevo
9. Berktaş, Fatmagül (1991), *Kadın Olmak/Yaşamak/Yazmak*, Pencere Yayın., İstanbul

⁷ („Bu evi, bu mutfakı benimser, mutlanırdı. Kendisinin olan bir mutfak, bir erkek, bir çocuk, bir zaman parçası... On bir yaşından beri başkalarının evlerini topluyor, başkalarının çocuklarına bakıyordu. Kendisine ait öyle az giysisi vardı ki... Her şeyi ablası ve dayısının kızıyla ortaklaşa kullanırlardı, böylece daha çok giysileri oluyordu. Ama Güley yalnız kendine ait bir şeyler istiyordu.”)

10. Biti, Vladimir (2000), *Pojmovnik suvremene književne i kulturne teorije*, Matica hrvatska, Zagreb
11. Burzynska, Ana, M. Pawel Markowski (2009), *Književne teorije XX veka*, prevela Ivana Đokić, Službeni glasnik, Beograd
12. Butler, Judith (2000), *Nevolje s rodom: feminizam i subverzija identiteta*, Zagreb
13. Đurić, Dejan (2011), „Autoritet i obitelj u romanu Posljednji Stipančići Vjenceslava Novaka“, u: Kroatologija 2 (2011) 1, (19-41)
14. Đurić, Dubravka (2009), *Poezija teorija rod: moderne i postmoderne američke pjesnikinje*, Orion art, Beograd
15. Irigaray, Luce (1999), *Ja, ti, mi: Za kulturu razlike*, Ženska infoteka, Zagreb
16. Lešić, Zdenko (2006), *Suvremena tumačenja književnosti i književnokritičko naslijeđe XX stoljeća*, Sarajevo Publishing, Sarajevo
17. Lešić, Zdenko (2003), *Nova čitanja, Posstrukturalistička čitanka*, Buybook, Sarajevo
18. Manieri, Rosaria (1981), „Žena i istorijske suprotnosti građanskog društva kod Marxa“, s italijanskog prevela Ivanka Radovanović, u: Marksizam u svetu. Studije o ženi i ženski pokreti, Čaopis prevoda iz strane periodike i knjiga, broj 8-9, NIRO, Novi Sad
19. Moran, Berna (2003), *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 3*, İletişim Yayınevi, İstanbul
20. Moranjak-Bamburać, Nirman (2003), *Retorika tekstualnosti*, buybook, Sarajevo
21. Oraić-Tolić, Dubravka (2005), *Muška moderna i ženska postmoderna, Rođenje virtualne kulture*, Ljevak, Zagreb
22. Showalter, Elaine (1998), „Feministički kriticizam u divljini“, u: *Književnost, povijest, politika*, Osijek
23. Tekeli, Şirin (1988), *Kadınlar İçin (Yazılar 1977-1987)*, Alan Yayıncılık, İstanbul
24. Tekeli, Şirin (1989), „1980'lerde Türkiye'de Kadınların Kurtuluşu Hareketinin Gelişmesi“, u: Birikim, s.34-41.
25. Tekeli, Şirin (1994), „Kadın Hareketi“, u: İstanbul Ansiklopedisi, No.33, s. 349-358.
26. Tekeli, Şirin (2011), „Birinci ve İkinci Dalga Feminist Hareketlerin Karşılaştırmalı İncelemesi Üzerine Deneme“, u: 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, Türk Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 337-345.
27. Tomašević, Boško, (2011), *Protiv književne teorije*, Akademska knjiga, Novi Sad
28. Vakasoğlu, Vehbi (1980), *Bilimeyen Kadın*, Cihan Yayınları, 4. Baskı, İstanbul
29. Yağmurlu, Mustafa (1984), *Çağımızda Kadın Sorunu*, Beyan Yayınları, İstanbul

DETERMINATION OF WOMAN BY BIOLOGY AND UNIVERSALIZATION OF WOMAN'S SUFFERING IN THE TALES OF TURKISH WRITER ERENDİZ ATASÜ

Abstract

Superiority of a man / husband over a woman / wife in a traditionally conceived patriarchy / marital union is nothing but an image of discrimination of one over the other, where one / man is in a dominant position in relation to the other / woman. One of the theories of personality development advocated by Erik H. Erikson is based on the conclusion that the development of personality in a woman is based on the fact, who is she married with, that is, a woman can only be complete if she is in a (potential) marriage. The position and roles that the

woman performs in the family should not be perceived as the consequences of her sexuality, nor should the roles that society expects from women and men should stand on their way to the construction of their own essence. This standpoint, where the identity of the woman is inseparable from the man's, while men have their own autonomous identity, has been discussed in the tales of the Turkish writer, Erendiz Atasü.

Key words: Tales, feminism, other, woman, Erendiz Atasü